

ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ БОТАНІЧНОЇ ЛЕКСИКИ ХІХ — ПОЧ. ХХ ст.

Анотація. У статті характеризуються писемні джерела української мови ХІХ — початку ХХ ст., у яких зафіксовані українські назви рослин, що стали предметом дослідження автора. Описуються принципи, методи, методика аналізу лексичного матеріалу.

Ключові слова: українська мова, історія лексики, назви рослин.

Ця праця продовжує нашу монографію «Формування української ботанічної номенклатури» (1996), в якій простежено історію української ботанічної лексики (назв рослин) від найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. При цьому збережено всі основні принципи, методи і методику опису фактичного матеріалу. На основі свідчень пам'яток української писемності ХІХ — початку ХХ ст. подається докладний лексико-етимологічний аналіз дендроменив, назв культивованих трав'янистих рослин, дикорослих трав і мікономенів на загальнослов'янському тлі, з'ясовуються джерела поповнення української мови інноваціями в тісному зв'язку з попереднім періодом історії цієї тематичної групи лексики, тобто встановлюється, які ботанічні назви успадковані від попередніх епох і продовжують функціонувати в досліджуваній у цій праці період і що нового появилось в цій макротематичній групі за цей самий час.

Автор першим розпочав системно досліджувати історію української ботанічної лексики ХІХ — початку ХХ ст. Опублікував на цю тему ряд статей. Питанням словотвору українських ботанічних назв присвячена праця Й. Дилевської-Купіш (1976) [Dylewska-Kupisz], виконана на матеріалі словника С.Маковецького [Мак.]. Вартісна інформація щодо походження ряду українських назв культурних і деяких інших рослин міститься в статтях Й.О.Дзензелівського [Дзензелівський 1960; 1982; 1984], Ю.О.Карпенка [Карпенко]. Певний стосунок до історії українських найменувань флори мають публікації Я.В.Закревської [Закревська 1964; 1971; 1976], А.Й.Капської [Капська 1970], Л.О.Симоненко [Симоненко 1973], М.М.Фещенка [Фещенко 1974], О.А.Малахівської [Малахівська 1982; 1985], Н.І.Марчук [Марчук], А.М.Шамоти [Шамота], Л.Д. Фроляк [Фроляк], Л.А.Москаленко [Москаленко], О.Ф.Миголинець [Миголинець 1996], Р.С.Омельковець [Омельковець 2006 та ін.], М.В.Поістогової [Поістогова], М.Чіжмарової [Čižmarová], А.О.Скорофатової [Скорофатова 2009б та ін.], І.В.Гороф'янюк [Гороф'янюк], М.М.Ткачук [Ткачук] та деяких ін., присвячені головним чином синхронічному вивченню ботанічної лексики в сучасних українських говорах, а також атласи ботанічної лексики української мо-

ви ([САБЛ; Омельковець 2003; Скорофатова 2009а; Гороф'янюк] та ін.; див. ще [Сабадош 2008]), найбільший словник української ботанічної лексики Ю. Кобіва [Кобів] тощо.

Український матеріал притягується в монографії про слов'янські назви живої природи В.Будзішевської [Budziszewska 1965], у книзі про етимологію чеських і словацьких назв рослин В.Махека [Mach], у праці про народну номенклатуру рослин російської мови В.А.Меркулової [Меркулова], білоруської мови А.І. Киселевського [Кис.; Киселевский], польської мови Я. Ванякової [Waniakowa], в етимологічних словниках української, решти слов'янських мов та в іншій літературі. Історія словацької ботанічної номенклатури висвітлюється в монографії Ф.Буффи [Buffa].

Дослідження лексики найдоцільніше проводити, очевидно, за тематичними (макросемантичними) групами, які складаються з окремих лексико-семантичних мікрогруп, що утворюють синонімічні ряди, антонімічні пари і т. п. [Филин 536; Бурчак: 23]. «У наш час тематичний аналіз слів, — пише І.В.Шадурський, — є одним із найпоширеніших, якщо не загальноприйнятим методом вивчення лексики» [Шадурський: 51]. Особливо плідним він виявився при вивченні ботанічної лексики, про що свідчать праці В.Махека [Mach.], В.Будзішевської [Budziszewska 1965], Й.О.Дзензелівського [Дзензелівський 1960; 1982, 1984 та ін.], Я.В.Закревської [Закревська 1964], Н.І.Марчук [Марчук], В.В.Німчука [Німчук 1983: 15—163; 1992: 233—292] та ін.

За тематичним принципом переважна більшість назв рослин, добре відомих у народі, досить чітко розподіляється по чотирьох основних макротематичних групах, із яких три означають вищі рослини (назви дерев і кущів, або дендромени, назви диких і культурних трав'янистих рослин) і одна — нижчі, серед яких найбільш відомі у народі найменування грибів, або мікологічна лексика (мікономени). У межах цих чотирьох груп найдоцільніше описувати ботанічні номени, як нам видається, в рамках лексико-семантичних мікрогруп, кожна з яких складається з назв певного виду рослини. Як переконливо довів Й.Ростафінський, усі народні назви флори — це найменування видів. Вид — це конкретна рослина, з якої можна зібрати насіння, з котрого виростуть особини тієї ж росли-

ни. Рід, як і родина, — узагальнене поняття, введене вченими-ботаніками (вперше Турнефором 1700 р.) [RS 1–92].

Досвід інших авторів і наш власний переконує в тому, що найраціональніше вивчати флористичні назви окремо за видами рослин (у межах окремих родів і родин і в тій послідовності, в якій вони подаються у сучасних ботанічних систематиках) (пор. [Mach.]), та у взаємозв'язках із омонімічними найменуваннями в чомусь подібних інших видів (пор. [Меркулова]). При цьому необхідно використати в максимальному обсязі дані інших слов'янських і навіть неслов'янських мов — латинської, грецької, німецької, італійської та деяких інших, що зіграли неабияку роль у формуванні ботанічної номенклатури української та інших слов'янських мов. Крім того, при вивченні ботанічної лексики слід постійно зважати на дані ботаніки, палеоботаніки, історії, етнографії, археології і т.д. Такий підхід гарантує від багатьох помилок при поясненні походження, способу номінації того чи іншого ботанічного номена, сприяє об'єктивності результатів дослідження і в кінцевому підсумку допомагає глибше зрозуміти основні тенденції, що діяли в процесі формування всієї ботанічної номенклатури в різні періоди її розвитку.

У порівнянні зі староукраїнським періодом у XIX — на початку XX ст. писемні джерела української мови характеризуються більшою насиченістю українськими назвами рослин, які документуються не тільки в численних загальномовних словниках української мови (див. словники П.Білецького-Носенка, О.С.Афанасьєва-Чужбинського, Ф.Витвицького, М.Закревського, Я.Головацького, О.Партицького, Ф.Піскунова, Л.Чопєя, Є.Желехівського, М.Уманця та А.Спілки, Є.Тимченка, Б.Грінченка та ряд ін.), але й особливо в спеціальних ботанічних словниках та збірках ботанічної лексики української мови (І.Гавришкевича, М.Новицького, О.Роговича, Ф.Волкова (Вовка), І.Верхратського, К.Горницького, Й.Глібовицького, Й.Танчаковського та ін.), у працях із ботаніки Ф.Августиновича, В.Воляна, К.Гоелзла, М.Срединського, О.Роговича, І.Верхратського, Е.Ліндемана, І.Шмальгаузена, П.Шестерикова та ін., у популярній літературі про рослини, присвяченій назвам рослин (І.Левицький, О.Степовик, Ю.Сірий), етнографічних працях, у словниках ботанічної лексики інших слов'янських мов М.Анненкова, Е.Маєвського тощо. Позаяк із використаних нами джерел української мови значно менше їх із першої половини XIX ст., ніж із середини цього століття чи пізнішого часу, то до аналізу залучаємо також українську ботанічну лексику, наявну в творах І.Котляревського, Г.Квітки-Основ'яненка, Т.Шевченка (в основному за словниками мови їхніх творів). Використано також велику кількість назв рослин із рукописних пам'яток української писемності середини, II пол.

XIX і початку XX ст. (словники М.Євстаф'єва, М.Руберовського, словники ботанічної лексики із зібрання А.Петрушевича). Як джерела ботанічних назв української мови XIX — початку XX ст. нерідко використовуємо словники української ботанічної лексики, видані дещо пізнішого часу. Йдеться про «Українську номенклатуру висших рослин» М.Мельника 1922 р. [Мел.], «Словник ботанічної номенклатури» 1928 р. [СБН], «Słownik botaniczny łaacińsko-maogurski» С.Маковецького [Мак.], а також загальномовний «Словник української мови» 1920 р. Д.Яворницького [Яв.], в яких подаються українські назви рослин із зазначенням джерел української мови досліджуваного нами в цій праці періоду.

У зв'язку з уживанням у більшості обстежених нами джерел латинських наукових відповідників до українських ботанічних назв, лексичне значення останніх характеризується набагато більшою точністю, ніж назви рослин у староукраїнських писемних текстах.

Період XIX — початку XX ст. в історії ботанічної лексики української мови дуже важливий. У цей час продовжує функціонувати більша частина українських ботанічних номенів, зафіксованих у пам'ятках української писемності XIV—XVIII ст. Ядро цієї лексики (близько 350 одиниць) утворюють назви рослин, успадковані українською мовою від праслов'янської. Переважна більшість їх іще до 1917 р. стає літературною нормою сучасної української мови, напр.: *клен, явір, верес, калина, ясен, липа, береза, берест, верба, дуб, будяк, буквиця, омán, деревій, осót, полін, лопух, кукіль, лобода, біб, горóх, овес, пшениця, жито, прósо, ячмінь, мухомór, порхавка, лисічка, печеріця, ма-слок, боровік, ріжжик* та багато ін.

У досліджений у цій праці період активно вживається і ряд староукраїнських новотворів, із них понад сто двадцять ботанічних найменувань, які за походженням належать здебільшого до іншомовних запозичень староукраїнської мови, поступово розширюють свою територію в новітні часи, набувають сучасного фонетичного вигляду і стають літературною нормою сучасної української мови, це перш за все назви нових сільськогосподарських культур (*áніс, бруква, буряк, гарбуз, кавун, квасоля, картопля, салáта, со́няшник* та ін.) і дендромени (*áрус, гранáт, каитáн, лимón, мигдáль, морéля, пёрсик, платáн* та ін.). І лише в групі назв дикорослих трав дещо переважають інновації, що виникли на староукраїнському мовному ґрунті шляхом словотворення, хоч і серед цієї лексики немало чужомовних елементів, пор.: *áір, барвінок, біловус, валеріана, волóшка, вовчук, калáчки, коміш, конвáлія, молоділо, очіток, перекоті́поле, перéступень, пріворотень* та ін.

Невелику частину ботанічної лексики, засвідченої в пам'ятках української писемності XIV—XVIII ст., нам не вдалося виявити в джерелах української мови XIX — поч. XX ст., це головним чи-

ном назви дикорослої флори та дендронімени, переважно запозичені від інших мов здебільшого книжним шляхом, в основному вони фіксуються в лексиконі Є.Славинецького (див. [Слав.]), зокрема: *бабий морь* 'Lycoperidium clavatum', *ко(т)чи(й) хво(ст)* 'Equisetum arvense', *папоротка, поліподія* 'Polypodium vulgare', *ша(р)ник* 'Isatis tinctoria', *осе(т) итали(й)ський, осе(т) б'їль(й), итали(й)ски(й) во(л)чець* 'Carduus' або 'Cirsium', *покрыць* 'Mandragora officinarum', *азарь* 'Asarum L.', *дафния, дафин, дафина* 'Laurus nobilis', *кожа й усмарское древо* 'Cotinus coggigia', *ор'їхь итали(й)ски(й)* 'Juglans regia', *пєвг, пєвжсина* 'Pinus L.', *лучок 'цибуля порей* (Allium porrum)', *крокос дивий* 'Carthamnus tinctoria', *кост, корєн вонный* 'куркума цитварна (Curcuma zedoarina)' та деякі ін. Частина таких фітономів — кальки або переклади латинських і грецьких відповідників: *ме(д)в'їжсая лапа, ме(д)вєжсая стопа* 'Heraclеum spondylium', *двосна-дєс(т)никь* 'Primula veris', *сотниця* 'Centaurium', *тисязниць трава* 'Achillea millefolium' та ін. Деякі створені за зразком польських відповідників (детальніше [Сабадош 1996: 110—137]). Окремі староукраїнські лексеми продовжують фіксуватися джерелами української мови XIX — поч. XX ст., але з іншою семантикою, переставши вживатися з попередніми значеннями, пор., напр., ст. укр. *св'їтлиця* 'Euphrasia', *остриця* 'Galium aparine' і новоукр. *світлиця* 'Carthamnus tinctoria', 'Rudbeckia lacinata', *остриця* 'Asperugo procumbens', 'Carex', 'Sagina procumbens' та ще деякі.

Досліджуваний період став визначальним у становленні літературних норм сучасної української мови, зокрема й на лексичному рівні. У тематичній групі ботанічної лексики нормативними найчастіше стають назви праслов'янського походження й успадковані від староукраїнського періоду новотвори, що набули найбільшого поширення в новіші часи. У багатьох випадках відбувається процес відбору з ряду лексичних, словотвірних, фонетичних варіантів, значна частина яких успадкована від староукраїнської мови і суттєво поповнена в новіші часи, як правило, найпоширенішою в українській мові XIX — поч. XX ст. ботанічної назви.

Особливо це стосується лексики іншомовного походження, якою в цей час продовжує інтенсивно поповнюватися ботанічна номенклатура в зв'язку з культивуванням нових, не знаних у нас раніше рослин. Так, наприклад, із назв нової сільськогосподарської культури картоплі *бараболя, кромплі і кротофля*, що появились в текстах української мови в кінці XVIII ст. (усі вони запозичені від інших мов [Сабадош 1996: 106]), у період XIX — початку XX ст. не документується тільки остання, зате появляється маса нових найменувань (переважно також іншомовного походження) та їх варіантів: *барб'оля, барб'їй, б'оля, кромпель, компір, компєря, конферя, картоф'їй, карт'офля, карт'охля, карт'опля, карт'опа, карт'оха, карт'ошка, б'ульба,*

булька, б'ульва, мандиб'урка, б'урка, бамб'урка, ба-лабурка, бандура, бандурка, грушка, земльовий б'їб, земляк, земняк, землянка та багато ін., усього близько шістдесяти одиниць. Із них нормативно в українській літературній мові стала тільки *карт'опля*, ще дві (*барб'оля* і *б'ульба*) подаються в [СУМ, I: 103, 254] як діалектні. І це виправдано, бо саме вони та ще *карт'ошка* найпоширеніші в сучасних українських говорах (див. [САБЛ: № 21]).

Загалом протягом XIX — поч. XX ст. сотні уживаних у цей час назв рослин поступово стають нормативними в українській літературній мові.

У досліджуваний період завдяки зусиллям ботаніків активно відбувається також процес формування наукової ботанічної термінології. Розпочався він у середині XIX ст. (праці В.Воляна, Ф.Августиновича, І.Гавришкевича, М.Новицького та деяких ін.) і активно продовжувався в II пол. XIX — на поч. XX ст. (І.Верхратський, О.Рогович, Ф.Волков (Вовк), М.Срединський, Е.Ліндемман, О.Яната, М.Мельник та ін.) і в основних рисах завершився виданням «Словника ботанічної номенклатури» 1928 р. [СБН], в якому ухвалені до наукового вжитку українські ботанічні терміни, переважна більшість яких використовується в ботанічній науці до сьогодні (детальніше про це див. [Сабадош 1995; 1999; 2000; 2001]). Слід підкреслити, що ухвалення ботанічних термінів (назв рослин) до наукового вжитку після створення картотеки СБН у 20-х роках відбувався на засіданнях ботанічної секції природничого відділу Інституту української наукової мови Української академії наук. Було проведено 38 засідань за участі найавторитетніших на той час українських ботаніків та мовознавця О.Курило. Кожен український термін, визначений для ухвалення, відбирався з великої кількості друкованих джерел та записів, спеціально здійснених у кількох сотнях населених пунктів Східної і Західної України і доповідався та обговорювався на засіданнях ботанічної секції (детальніше див. [СБН: X—XVIII; Осадча-Яната: 9—13]).

Як свідчать наші спостереження, процес формування наукової ботанічної термінології відбувся на основі використання передовсім загальнонародних українських флоронімів, успадкованих від праслов'янської мови, новотворів української мови і меншою мірою запозичених від інших мов.

Пропонована стаття — підсумок нашої монографічної праці, що складається з чотирьох розділів, присвячених відповідно дендроніменам, назвам культивованих трав'янистих рослин, дикорослих трав і мікономенам. У межах кожного розділу виділяємо підрозділи, кожен з яких охоплює опис видових українських назв одного чи кількох родів певної родини, названої українською і латинською науковими назвами. Порядок розміщення родин, а в їх межах родів і видів подається за «Визначником рослин України» [ВРУ], але всі українські і латинські наукові назви видів, родів і родин узгоджені з найновішим і найавтори-

тетнішим на сьогодні визначником рослин 1987 р. [ОВРУ], виданим Інститутом ботаніки ім. Н.Г.Холодного Академії наук України.

У зв'язку з розвитком ботанічної науки систематика рослин час від часу зазнає змін, тому і назви видів і родів також змінюються. У таких випадках із метою точної ідентифікації української ботанічної назви як основний ми використовуємо її останній латинський науковий відповідник, поданий у [ОВРУ], але в дужках подаємо також попередні з метою уникнення непорозуміння, яке може виникнути в випадках, коли в різних джерелах, виданих у різний час, для тієї самої української ботанічної назви можуть подаватися неоднакові латинські наукові відповідники і в непосвяченого в цю справу читача може виникнути помилкова думка, що це не та сама, а кілька рослин.

Для полегшення користування матеріалом монографії служать додані покажчики українських назв рослин та їх латинських наукових відповідників.

Кожну аналізовану ботанічну назву паспортизуємо, подаючи широку інформацію про наявність її в різних джерелах, при цьому вичерпно зазначаємо джерела її фіксації тільки у випадку невеликої кількості їх. Якщо певна назва документується багатьма джерелами, то намагаємося подати основні з них, дбаючи про їхню різноманітність (ботанічні праці, ботанічні словники і збірки, загальномовні словники, інші праці) і зазначаючи передовсім найвагоміші. Перелік джерел, у яких виявлені українські назви рослин, подається в хронологічному порядку.

До багатьох описуваних українських ботанічних номенів, якщо є можливість, подаємо інформацію про територію вживання кожного з них, за даними обстежених джерел української мови, тобто певною мірою використовується лінгвогеографічний метод. По можливості до аналізу лексем нерідко залучається лексичний матеріал сучасних українських діалектів та інших слов'янських і неслов'янських мов. Аналізована нами ботанічна назва подається з наголосом, якщо він зазначений у джерелі.

Походження назв рослин, успадкованих від праслов'янської і староукраїнської мови, у цій праці, як правило, не встановлюємо, а в кожному випадку покликаємося на нашу монографію [Са-

бадош 1996], де це з'ясовується, та на етимологічні словники.

У процесі написання цієї праці використана велика кількість видань, що містять здебільшого кольорові зображення рослин, нерідко також текстовий опис їх.

У період XIX — поч. XX ст. джерела української мови продовжують документувати переважну більшість назв рослин, зафіксованих у текстах староукраїнського періоду.

Новотвори в українській ботанічній лексиці становлять величезну кількість, що майже в десять разів перевищує інновації, виявлені нами в джерелах староукраїнської мови. У порівнянні з попереднім періодом різко знизилась концентрація інновацій-дендрономенів та назв культурних трав'янистих рослин і значно зросла питома вага нових найменувань дикорослих трав і грибів. Як і раніше, у цей час збагачення української ботанічної номенклатури відбувається такими основними шляхами, як словотворення, переосмислення слів, запозичення готових назв флори від інших мов, лексикалізація та метафоризація синтаксичних словосполучень.

Впадає в око велика різноманітність фонетичних варіантів багатьох ботанічних найменувань, зафіксованих у джерелах української мови XIX — поч. XX ст. Особливо це стосується запозичень від інших мов, рідше й назв власне українських чи навіть праслов'янського походження, пор. *шалівія* 'Salvia officinalis' — *шалівія, шалівія, шельвія, шелвія, шевлія*; *бараболья* 'Solanum tuberosum' — *бараболья, бароболья, барбобля, барабобля*; *аер* 'Acorus calamus' — *ір, ір, йор, яр, явор, явір, гав'яр, гайвір; чабр* 'Satureja hortensis' (< прасл. **čębrъ* id.) — *чебер, шабер, шебер, щебер* і под. Унаслідок фонетичних процесів, прояву народної етимології, гіперстичного відштовхування від правильного до неправильного і т.п. багато флорономенів настільки видозмінилося, що повністю деетимологізувалося, втрапивши зв'язок із первісним звучанням слова, особливо це стосується, крім запозичених, також автохтонних українських складних слів, пор. деетимологізацію назви праслов'янського походження *свербігуз* 'Rosa canina' (від *свербіти* і *гуз, г'уза*) у варіантах *свербиуз, свербиуза, свербогуз(а), свербоголуза, свербовис* тощо. Так само деетимологізувалися, напр., варіанти *кідрев, кедрев, кудр'єво, кудер*, що виникли на основі складеної назви *кедрове дерево* 'Cedrus libani'. Прикладів деетимологізації назв рослин дуже багато.

СКОРОЧЕННЯ НАЗВ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- Бурячок* — Бурячок А.А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов: Назви відносин між державами, народами. — К., 1983. — 248 с.
- ВРУ* — Визначник рослин України. — 2-е вид., випр. і доп. — К., 1965. — 877 с.
- Дзедзелівський 1960* — Дзедзелівський Й.О. Назви сідьськогосподарських культур у говорах Закарпаття // *Studia Slavica Hung.* — Budapest, 1960. — Т. VI. — С. 113—143.
- Дзедзелівський 1982* — Дзедзелівський Й.О. Українські рефлексивні та деривативні **sernъ*, **sernъ* на слов'янському тлі // *Зборник за філологію та лінгвістику.* — Нови Сад, 1982. — Кн. XXV/1. — С. 73—99.

- Дзедзелівський 1984* — Дзедзелівський Й.О. Укр. *полуниця*, діал. *половниця*, макед. діал. *планучка* у зв'язку з іншими слов'янськими назвами для *Fragaria vesca* L. // *Зборник во чест на Блаже Конески*. — Скопје, 1984. — С. 77—105.
- Закревська 1964* — Закревська Я.В. Українські назви картоплі (*Solanum tuberosum*). (На матеріалі II тому “Атласу української мови”) // *Дослідження і матеріали з української мови*. — К., 1964. — Т. 6. — С. 28—36.
- Закревська 1971* — Закревська Я.В. Шляхи дослідження народних назв рослин // *Праці XII республіканської діалектологічної наради*. — К., 1971. — С. 318—325.
- Закревська 1976* — Закревська Я.В. Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті. — К., 1976. — 163 с.
- Капская* — Капская А.И. Семантико-словообразовательная структура названий цветов в украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — К., 1970. — 22 с.
- Карпенко* — Карпенко Ю.О. Деякі назви культурних рослин у буковинських говірках: (До питання про мовні взаємозв'язки) // *Наукові записки Чернівецького університету: Серія філол. наук*. — Чернівці, 1958. — Т. 31. — Вип. 7. — С. 105—120.
- Кис*. — Киселевский А.И. Латинско-русско-белорусский ботанический словарь. — Минск, 1967. — 159 с.
- Киселевский* — Киселевский А.И. Беларуская ботаническая терминология: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. — Минск, 1962. — 19 с.
- Кобів* — Кобів Ю. Словник українських наукових і народних назв судинних рослин. — К., 2004. — 800 с.
- Малахівська 1982* — Малахівська О.А. Назви сочевиці (*Lens Adans.*) в говорах української мови // *Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами: Тези доп.* — Ужгород, 1982. — С. 93—95.
- Малахівська 1985* — Малахівська О.А. Ареальна й семантична характеристика типів номінації кукурудзи (*Zea mays* L.) в українських говорах // *Структурні рівні українських говорів*. — К.: *Наук. думка*, 1985. — С. 134—147.
- Марчук* — Марчук Н.Й. Принципи і способи номінації ожини (*Rubus caesius* L.) в говорах слов'янських мов // *Структурні рівні українських говорів*. — К., 1985. — С. 121—134.
- Мел*. — Мельник М. Українська номенклатура висших рослин. — Львів, 1922. — 356 с.
- Меркулова* — Меркулова В.А. Очерки по русской народной номенклатуре растений: (Травы. Грибы. Ягоды). — М., 1967. — 258 с.
- Миголинець* — Миголинець О.Ф. Ботанічна лексика українських говорів Закарпатської області: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Ужгород, 1996. — 24 с.
- Москаленко* — Москаленко Л.А. Ботанічна лексика українських степових говірок Миколаївської області: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 1992. — 18 с.
- Німчук 1983* — Німчук В.В. Праслов'янська лексика. Лексика давньоруської мови // *Історія української мови: Лексика і фразеологія*. — К., 1983. — С. 15—163.
- Німчук 1992* — Німчук В.В. Давньоруська спадщина в лексиці української мови. — К., 1992. — 416 с. (Підрозділ «Ботанічна терминологія»). — С. 233—292).
- ОВРУ* — Определитель высших растений Украины. — К.: *Наукова думка*, 1987. — 546 с.
- Омельковець 2003* — Омельковець Р.С. Атлас західнополіських назв лікарських рослин. — Луцьк, 2003. — 134 с.
- Омельковець 2006* — Омельковець Р.С. Номінація лікарських рослин в українському західнополіському говорі. — Луцьк, 2006. — 302 с.
- Осадча-Яната* — Осадча-Яната Н. Українські народні назви рослин. — Нью-Йорк, 1973. — 176 с.
- Поїстогова* — Поїстогова М.В. Номінаційні процеси у ботанічній лексиці східнополіських говірок: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 2005. — 23 с.
- Сабадош 1995* — Сабадош І.В. Формування наукової ботанічної термінології української мови // *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія “Філологія”*. — Ужгород, 1995. — Вип. 1. — С. 46—50.
- Сабадош 1996* — Сабадош І.В. Формування української ботанічної номенклатури. — Ужгород, 1996. — 192 с.
- Сабадош 1999* — Сабадош І.В. “Словник ботанічної номенклатури” 1928 р. та його значення для розвитку української термінології ботаніки // *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: (Зб. наук. праць)*. — Ужгород, 1999. — Вип. 1. — С. 153—157.
- Сабадош 2000* — Сабадош І.В. Розвиток української наукової термінології ботаніки у міжвоєнний період // *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія “Філологія”*. — Ужгород, 2000. — Вип. 4. — С. 51—56.
- Сабадош 2001* — Сабадош І.В. Внесок І.Верхратського у формування української наукової термінології ботаніки // *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. — Вип. 4: Українське і

- слов'янське мовознавство. Зб. наук. праць Міжнар. конф. на честь 80-річчя проф. Й.О.Дзендзелівського. — Ужгород, 2001. — С. 461—464.
- Сабадош 2008* — Сабадош І.В. Стан і завдання лінгвогеографічного дослідження ботанічної лексики української мови // Діалектологічні студії. 7: Традиції і модерн. — Львів, 2008. — С. 7—16.
- САБЛ* — Сабадош І.В. Атлас ботанічної лексики української мови. — Ужгород, 1999. — 104 с.
- СБН* — Словник ботанічної номенклатури (Проект). — К., 1928. — 313 с.
- Симоненко* — Симоненко Л.А. Микологическая лексика украинского языка: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — К., 1973. — 21 с.
- Скорофатова 2009а* — Скорофатова А.О. Атлас назв корисних рослин в українських східнословобожанських говірках. — Луганськ, 2009. — 316 с.
- Скорофатова 2009б* — Скорофатова А.О. Ономазіологія та лінгвогеографія фітономенів в українських східнословобожанських говірках: Монографія. — Луганськ, 2009. — 369 с.
- СУМ* — Словник української мови: В 11 т. — К., 1970—1980. — Т. I—XI.
- Ткачук* — Ткачук М.М. Ботанічна лексика говірок Чорнобильської зони: Автореф. дис. ... канд. філоло. наук. — К., 2011. — 20 с.
- Фещенко 1974* — Фещенко Н.М. Названия лекарственных растений в украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — К., 1974. — 24 с.
- Филин* — Филин Ф.П. О лексико-семантических группах слов // Езиковедски изследованиа в чест на акад. Ст.Младенов. — София, 1957. — С. 523—538. Передрук цієї статті див.: Филин Ф.П. Очерки по теории языкознания. — М., 1982. — С. 227—239.
- Фроляк* — Фроляк Л.Д. Ботаническая лексика украинских говоровсеверного Приазовья: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — К., 1988. — 17 с.
- Шадурский* — Шадурский И.В. Тематическое изучение лексики // Методы изучения лексики. — Минск, 1975. — С. 48—52.
- Шамота* — Шамота А.М. Назви рослин в українській мові. — К., 1985. — 163 с.
- Яв.* — Яворницький Д.І. Словник української мови. — Катеринослав, 1920. — Т. 1. — 411 с.
- Budziszewska* — Budziszewska W. Słowiańskie słownictwo dotyczące przyrody żywej. — Wrocław etc., 1965. — 357 s.
- Buffa* — Buffa F. Vznik a vývin slovenskej botanickej nomenklatúry. — Bratislava, 1972. — 428 s.
- Čižmárová* — Čižmárova M. Nominačné modely v botanickej názvosloví. — Prešov, 2008. — 191 s.
- Dylewska-Kupisz* — Dylewska-Rupisz J. Słowotworstwo nazw botanicznych w języku ukraińskim // Prace językoznawcze. — Wrocław etc., 1976. — Т. 88. — S. 7—46.
- Mach.* — Machek V. Česká a slovenská jména rostlin. — Praha, 1954. — 366 s.
- Mak.* — Makowiecki S. Słownik botaniczny łacińsko-małopolski. — Kraków, 1936. — 408 s.
- RS* — Rostafiński J. Symbola ad historiam naturalem medii aevii. — Krakau, 1900. — Т. I. — XXI, 605 p.
- Waniakowa* — Waniakowa J. Polskie gwarowe nazwy dziko rosnących roślin zielnych na tle słowiańskim. — Kraków, 2012. — 283 s.

Ivan Sabadosh

Principles of the Study of the History of Ukrainian Botanical Vocabulary of the XIXth and the beginning of the XXth century

Summary. The article considers the written monuments of the Ukrainian language of the XIXth and the beginning of the XXth century, recording the Ukrainian names of plants being in the focus of the author's attention. The principles, methods and the methodology of the vocabulary analysis are being described.

Key words: the Ukrainian language, history of the vocabulary, plant names.

Одержано 23.05.2014 р.